HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מאי לאו אבהמה לא אעובר דיקא נמי דקתני קונסין אותו עד עשרה בדמיו שמע מינה מסייעא א)(ליה) לריש לקיש ב)דאמר ריש לקיש אהמוכר בהמה גסה לעובד כוכבים קונסין אותו [א] עד עשרה בדמיה דוקא או לאו דוקא תא שמע ג)דאמר רבי יהושע בן לוי בהמוכר עבדו לעובד כוכבים קונסין אותו עד מאה בדמיו שאני עבד דכל יומא ויומא מפקע ליה ממצות ואיכא דאמרי אמר ריש לקיש [ב] המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים קונסין אותו עד מאה בדמיה תנן והנותן לו בקבלה אף על פי שאינו רשאי קונסין אותו עד עשרה (א) בדמיה מכירה פסקה מיניה קבלנות לא פסקה מיניה דוקא או לאו דוקא תא שמע דאמר ר' יהושע בן לוי המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסין אותו עד עשרה בדמיו שאני עבד דלא הדר ליה בהמה מאי טעמא משום דקא הדרא ליה ניקנסיה טפי חד אלא עבד מילתא דלא שכיחא היא וכל ד)מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן: וחכמים אומרים כל זמן שיד העובד כוכבים כו': אמר רבי (ב) יהושע ושניהם מקרא אחד דרשו [1]כל בכור [ג] רבנן סברי בכור מקצת בכור משמע כתב רחמנא כל עד דאיכא כוליה ורבי יהודה סבר בכור כוליה בכור משמע כתב רחמנא כל דאפילו כל דהוא איבעית אימא דכולי עלמא בכור רובא משמע מר סבר כל משמע למלויי אתא ומר סבר לגרועי אתא וכמה תהא שותפות של עובד כוכבים ותהא פטורה מן הבכורה גאמר רב הונא אפילו אזנו מתקיף לה רב נחמן ולימא ליה שקיל אזנך וזיל איתמר רב חסדא אמר דבר שעושה אותו נבלה ורבא אמר דבר שעושה אותו טריפה במאי קמיפלגי בטריפה חיה למאן דאמר דבר שעושה אותו טריפה קסבר ה)טריפה אינה חיה ולמאן דאמר דבר שעושה אותו נבלה אבל טריפה חיה אמרוה רבנן קמיה דרב פפא הא דרב הונא ורב חסדא ורבא לא פליגי הא בו הא באמו אמר להו רב פפא מאי שנא בו דבעינן כל בכור וליכא אמו נמי בעינן [2]כל מקנך תזכר וליכא ואלא לא שנא מתקיף לה מר בר רב אשי מאי שנא מנפלים דאף על גב דלאו בני חיותא נינהו קדשי [ד] דאמר מר [3]פטר שגר בהמה שגר בבהמה התם כיון דלא עריבו בהו חולין קרינא בהו בבהמה כל בכור הכא כיון דעריבו בהו חולין לא קרינא בהו כל בכור ר' אלעזר לא על לבי מדרשא אשכחיה לרבי אסי א"ל מאי אמור רבנן בי מדרשא א"ל
הכי

מאי לאו אבהמה. קאי הא דקתני קונסין אותו דקנסינן ליה לפדות הבהמה אלמא מכר את הבהמה לעובריה דקבלה אינה אלא לעוברין קנסינן ליה בין לרבי יהודה בין לרבנן דרבנן לא פליגי עליה דר' יהודה אלא לענין בכורה: **לא אעובר.** קנסינן ליה שסבר היה במעיה ומכרו לגמרי אבל עוברין שעתידה להתעבר לא איכפת לן: **דיקא נמי.** דאעובר קאי מדקתני נותן כל דמיו לכהן ואי אבהמה כהן מאי עבידתיה: **מסייע ליה.** האי דקתני קונסין: **או לאו דוקא.** דלא קנסינן ליה כולי האי. אי נמי טפי מהכי קנסינן ליה אם אין העובד כוכבים מתרצה בכך: **ת"ש.** מדגבי עבד תני מאה והכא עשרה שמע מינה דוקא קאמר דאי לאו דוקא ליתני תרוייהו מאה או תרוייהו עשרה: לעולם בהמה לאו דוקא דלא קנסינן ליה כולי האי אבל גבי עבד משום דכל יומא ויומא כו': **דוקא.** מאה או לאו) דוקא. בלישנא בתרא גרסי' בעבד עד עשרה בדמיו אלמא מאה דבהמה לאו דוקא דהא עבד דמפקע ליה ממצותיו ולא קנסינן אלא עשרה: **שאני עבד.** להכי לא קנסינן ליה טפי משום דכי פריק ליה לא הדר ליה למריה דקיי"ל במסכת גיטין (דף מג:) המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות: וקפריך **בהמה מ"ט.** קנסינן ליה טפי משום דהדרא ליה: ה"ג אי ז) **הכי א"כ ניקנסיה טפי חד.** כדי שיעור דמיה ליקנסיה יותר מעשרה דהא במאי דהדרא ליה אינו נשכר אלא כדי דמיה וקנסא לא הוי אלא י' הלכך ליתני י"א בדמיה ותו לא: **כל בכור.** בישראל. רבנן סברי אי הוה כתיב בכור בישראל הוה משמע אפילו מקצת בכור דישראל הוי חייב בבכורה: **למלויי אתא.** עד דליהוי כוליה דישראל: **לגרועי.** דכל משמע כל דהו כמו לשפחתך אין כל בבית (מלכים ב ד): **אפי' אזנו.** אפי' אין שותפות לעובד כוכבים אלא באוזן הבכור אינו קדוש: **ולימא ליה.** כהן לעובד כוכבים: **שקיל אזנך וזיל.** דאי נמי הוי בכור בעל מום ניתן לכהן: **נבילה.** כגון שיש חלק לעובד כוכבים בוושט או בגרגרת שלו הואיל וחיותא בידיה דעובד כוכבים חשיב כמאן דהוי כוליה דעובד כוכבים: **טריפה.** כגון מן הארכובה ולמעלה ח): **במאי קמיפלגי.** רב חסדא ורבא: **רבא סבר טריפה אינה חיה.** הלכך כמאן דהוי כולה דעובד כוכבים דמי: **ורב חסדא סבר טריפה חיה.** הלכך לא חשיב (ג) אלא דבר שעושה אותה נבילה: **לא פליגי.** רב חסדא ורבא עליה דרב הונא אבל רב חסדא ורבא פליגי: (ד) ט) **[הא בו.]** אם יש חלק לעובד כוכבים בבכור עצמו אפי' באזנו אינו קדוש: **באמו.** או נבלות או טריפות: **כל מקנך תזכר.** אם כל המקנה שלך תזכר אם יהא שלך זכר תקדישנו כדמתרגמינן דיכרין תקדיש: **מתקיף לה.** אכולהו: **שגר בהמה שגר בבהמה.** שגר במעי בהמה שעדיין לא הגיע זמנו לצאת. ל"א שגר בהמה מה שבהמה משגרת ומשכלת. אלמא אע"ג דלאו בני חיותא נינהו קדשי הכא נמי אי נמי הוה ליה לעובד כוכבים ביה דבר שעושה אותו נבילה ליקדוש חלק הישראל אע"ג דלאו בר חיותא הוא: י) **אפי' מום קל.** ואפי' אין לעובד כוכבים שותפות אלא באזנה שאם היה נוטל חלקו אינה לא נבלה ולא טרפה אלא מום קל בעלמא פטורה מן הבכורה:
הכי

ורבי יהודה סבר כוליה בכור משמע. תימה פ' כסוי הדם (חולין דף פח. ושם) אמר איפכא רבי יהודה אומר דמו מקצת דמו ורבנן סברי כל דמו ופר"ת ההיא משום דדם כולו דם משמע כתב רחמנא דמו מקצת דמו כדאמר הכא כתב כל דאפי' כל דהו וקשה דהתם דריש ר"י דמו לחלק ועוד לפי מה שפסק ר"ת כר' יהודה כדפרישית פ"ק דגיטין (דף ז: ושם ד"ה אמר) קשה הלכתא אהלכתא דאין הלכה כר' יהודה דהכא כדאמר בסמוך לית דחש להא דר' יהודה דאמר שותפות עובד כוכבים חייבת על כן יתכן לפרש דאין לדמות אלא מה שהש"ס מדמה כההיא דבתולה אפי' מקצת בתולים דפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נט.) ובפרק אלמנה ניזונת (כתובות דף נז:) מדמה להו לפלוגתא דמקצת כסף ככל כסף דהנהו דמו אהדדי כ) זהו ענין אחר כשנתמעטו בתולים ונשתיירו מקצתם כאילו נשתיירו כולן וכן כסף כתובה ל) נשאר מקצת יש לה מזונות כאילו נשאר כולו [ה] ויש הרבה דרשות שאין להשוותן שה אפי' מקצת שה דפליגי ר' אלעזר ורבנן פ' אותו ואת בנו (חולין דף עט:) ופ' הזרוע (שם דף קלב.) ופלוגתא דרבי יהודה בן בתירא ורבנן מ) אכל נפש ואפי' נשוה ההיא דדמו להך דהכא לא תקשה הא דפסיק הכא דלא כר' יהודה והתם קאמר לית דחש להא דר' שמעון דאמר לא אמרינן מקצת כסף ככל כסף דאדרבה סייעתא דהלכתא כרבנן דבכור מקצת בכור משמע אי לאו כל והתם נמי בתולה מקצת בתולים במשמע עוד י"ל דלא תקשה דר' יהודה אדרבי יהודה משום דסתמא דקרא איירי בסתם בהמה שהן שלהן ואין לעובד כוכבים שותפות בהן הלכך אי לאו כל מוקמי ליה לקרא בכוליה בכור אי נמי משום דכתיב (במדבר ג) כל בכור בישראל ובישראל משמע כוליה כדאמר פרק מצות חליצה (יבמות דף קב.) ולענין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל אבל בעלמא משמע שפיר מקצת נ):

רב חסדא אמר דבר שעושה אותה נבלה רבא אמר דבר שעושה אותה טריפה. פ"ק דתמורה (דף יא:) גרים איפכא גבי אומר רגלה של זו עולה ומהגרסות הפוכות היא זו וההיא דהתם עיקר דאמר רב חסדא מודה רבי יהודה בדבר שעושה אותה טריפה רבא אמר בדבר שעושה אותה נבילה רב ששת אמר בדבר שמתה ס) בו כו' מר מוסיף אדחבריה ובענין זה יתכן דאמר הכא רב הונא אזנו רב חסדא מוסיף טרפה רבא מוסיף נבילה וכה"ג פ' המפלת (נדה כג:) גבי גוף אטום עד לארכובה וחד מוסיף עד טבורו והא דאמר רבא התם ע) ושטו נקוב אמו טמאה לידה אפי' פ) גרס רבא בשמעתא לפי שהוא בתר רב חסדא לא קשה דרבא אדרבא התם דאע"ג דושטו נקוב טריפה (וחיה) לא מדמו לחסרון עד לארכובה צ):

הא דרב הונא ורב חסדא ורבא לא פליגי. הא פשיטא דרב חסדא ורבא פליגי אלא ה"ק הא דרב הונא לא פליגא אדרב חסדא ורבא:

מ"ש מנפלים. אע"ג דהתם [ו] כתב קרא הוה לן למילף מהתם או נפלים נילף משותפות דכתיב כל בכור ונשוה כל הדרשות בענין אחד:
אלא

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"כ מהלכות שבת הלכה ג סמג לאוין סה טוש"ע י"ד סי' קנא סעיף ד:

ז ב מיי' פ"ח מהלכות עבדים הל' א טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף פ:

ח ג מיי' פ"ד מהלכות בכורות הל' א [ופי"ב מהלכות בכורים הל' טו] סמג עשין קמה טוש"ע יד סי' שכ סעיף ד:

ט ד מיי' שם [ושם] טוש"ע שם סעיף ג:

◆

תורה אור השלם

1. קַדֶּשׁ לִי כָל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא: שמות יג ב
2. כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל מִקְנְךָ תִּזָּכָר פֶּטֶר שׁוֹר וָשֶׂה: שמות לד יט
3. וְהַעֲבַרְתָּ כָל פֶּטֶר רֶחֶם לַיְיָ וְכָל פֶּטֶר שֶׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזְּכָרִים לַיְיָ: שמות יג יב

◆

מוסף רש"י

עד עשרה בדמיה דוקא או לאו דוקא. דאי בעו מיניה טפי קנסינן ליה עד דפריק ואורחא דמלתא הוא דנקט (גיטין מד.). **נקנסיה טפי חד.** מכדי דמיה היא לך לקונסו יותר מן העבד ותו לא, הואיל וטעמא משום דהדרא ליה הוא אין כאן אלא כדי דמיה ואתה קונסו מי' עד ק' אוי לו בחזרה זו (שם). **מילתא דלא שכיחא היא.** שימכרוהו לעובד כוכבים (שם). **טריפה אינה חיה.** אין סופה לחיות (חולין מב.). **טריפה חיה.** בחולין (מז:) אמרו לו והלא הרבה מתקיימות שתים ושלש שנים (שם).

◆

שיטה מקובצת

א] עד עשרה בדמי' דוקא או לאו דוקא. פ"ה דלאו דוקא דלא קנסי' ליה כולי האי ושמא טפי נמי קנסי' ליה וכו' ול"נ דאיך נסתפק אי אמרינן לאו דוקא דלא קנסי' כולי האי דא"כ הא דקתני עד עשרה ליתא ועוד מאי הא דמשני שאני עבד וכו' הלא לאידך נמי דמייתי סייעתא ת"ש דהוי דוקא סבר שפיר טעמא דעבד מפקי' ליה ממצות דמשום הכי אמרינן בבהמה עשרה ובעבד מאה לכך נראה לר"י לפרש דאפי' טפי מעשרה קונסינן ומייתי ת"ש המוכר עבדו וכו' והוה ס"ד דבהמה ועבד שוין וא"כ עד עשרה לאו דוקא דהכא אמרי' מאה דוקא והן שוין ודחי לעולם אימא לך הכא והכא דוקא ועבד קנסי' טפי משום דמפקי' ליה ממצות: ב] המוכר בהמה כו' קונסין אותו עד מאה בדמיו דוקא או לאו דוקא דלא קנסי' ליה כולי האי ת"ש המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסים אותו עד עשרה בדמיו וכיון דבעבד נמי דמפקי ליה ממצות לא אמרינן רק עשרה כ"ש בבהמות ואם כן לאו דוקא. ונראה למורי שיחיה דמכאן פי' הקונטרס דלעיל והכא לאו דוקא דלא קנסי' ליה כולי האי דתלמודא סבר לאו דוקא משמע כן וקא דחי שאני עבד דלא הדר ליה פי' הקונט' לעולם אימא לך דוקא כפי' לעיל דאיך הוה מצית למימר לאו דוקא א"כ עד מאה דקתני ליתא ועוד איך קא פשט לאו דוקא מההיא דעבד דלמא הבהמה דוקא והא דנקט עד עשרה בעבד לאו דוקא דעד מאה דקנסי' ליה דלעיל נמי פי' הקונטרס דקא דחי דההוא דבהמה לאו דוקא ועבד דוקא ונראה לפ' נמי או לאו דוקא דאפי' טפי נמי וקא פשיט מדאמרינן בעבד עד עשרה ש"מ לאו דוקא דהא אף בבהמה אמרינן עד מאה וה"ה דבבהמה לאו דוקא מאה דה"ה טפי וקא דחי שאני עבד דלא הדר ליה ונימא דוקא בבהמה ובעבד ולזה הפי' יש לנו להשוותם דוקא או לאו דוקא. תוס' חיצוניות: ג] כל בכור (משום) קדש לי כל בכור: ד] דאמר מר פטר וכו'. תי' דאמרי' בספרי מה בהמה נפלים פטורים אף אדם כן דכתיב באדם ובבהמה ונראה דגריס נפלים פוטרים הבא אחריו דהנפל קדוש משגר בהמה ואף אדם כן. גי': ה] ויש הרבה דרשות שאין להשוותן שה. נ"א ס"י אבל [illegible]

מסורת הש"ס

א) ל"ק מ"ז, ב) גיטין מד., ג) ג"ז שם, ד) [עירובין סג: וש"נ], ה) [חולין מג. וש"נ], ו) לאו ל"ק, ז) הכי ליקנסיה טפי חד מכדי שיעור דמיה כו'. ל"ק, ח) [חולין עו.], ט) ל"ק, י) שייך לע"ב, כ) דהוו ענין אחד ל"ק, ל) כשנשאר מקצת ל"ק, מ) [סנהדרין עח.], נ) [ועי' תוס' מנחות יא: ד"ה ר"י סבר ותוס' חולין פח. ד"ה ור"ין], ס) בה כל חד מוסיף. ל"ק, ע) [כג: ושם ד"ה אמר], פ) גרסינן רבא. ל"ק, צ) [ועי' תוס' סנהדרין עח. ד"ה הסורג],

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' עד עשרה בדמיו מכירה: (ב) שם אמר ר' יוחנן ושניהם מקרא אחד: (ג) רש"י ד"ה ורב חסדא וכו' לא חשיב דעובד כוכבים אלא: (ד) ד"ה לא פליגי וכו' פליגי הס"ד ואח"כ מ"ה בו אם יש:

◆

רבינו גרשום

מאי לאו. האי דקתני אע"פ שאינו רשאי אבהמה קאי דאין נותנין לו בקבלה למחצית (שכר) [הוולד] וה"ה לר' יהודה דאין מוכרין בהמה לעובריה: לא אעובר קאמר. דאינו רשאי דכיון דמעוברת היא כשנותנה לו בקבלה אסור משום עובר. אבל אם אינה מעוברת ורוצה למכור לעובר אכתי לא ידעינן: דיקא נמי דקתני אותו ובדמיו ש"מ דאעובר קאי ומיהא ליכא למשמע לר' יהודה אם מוכר בהמה לעובריה אי לא: הא דקתני קונסין וכו' מסייע ליה לר' שמעון בן לקיש: הא דקתני עד עשר בדמיו דוקא הוא דאם העובד כוכבים (מורידו) [מעליהו] עד עשר' בדמיו קונסין אותו שיתן לו עד עשרה בדמיו ויפדנו או לאו דוקא עשר אלא גוזמא בעלמא קאמר לאשמועינן דמחייבין אותו לפדותו אפי' יותר משויו אבל לא כל כך עד עשר: עד מאה בדמיו. מדנקיט גבי עבד מאה ידות יותר מדמיו ש"מ דהאי עשרה דאמר גבי בהמה דוקא קאמר דאי לאו דוקא ליתני נמי (כעבד) [בעבד] עשרה: לעולם גבי בהמה לאו דוקא ושאני בעבד משום הכי נקיט מאה ולא אמר נמי עשר דכל יומא מפקע ליה ממצות כי זבניה לעובד כוכבים משום הכי קנסינן ליה הכי: איכא דאמרי דקאמר ר"ל גבי בהמה [עד מאה] וכולא מילתא תאני בענינא אחרינא: תנן כו' עד עשרה בדמיו תיובתא דרבי שמעון בן לקיש דאמר עד ק': לא קשיא. דגבי מכירה משום הכי קנסינן ליה עד ק' דפסקה מיניה דלגמרי זבנה: קבלנות כו' הילכך עד עשר קנסינן ליה טפי לא: דוקא או לאו דוקא הא דקתני עד מאה בדמיו דוקא ממש עד מאה או לאו דוקא אלא גוזמא קתני משום דמכר לה דקונסין אותו יותר ויותר מכדי דמיה אבל לא כולי האי אבל בקבלנות יותר מכדי דמיה יהיב אבל לא כולי האי כמוכר: עד עשרה בדמיו. דלהך לישנא תאני איפכא למילתיה דר' יהושע. ומדקאמר גבי עבד עשרה בדמיו וגבי בהמה ק' ש"מ דהאי ק' דגבי בהמה לאו דוקא דהשתא ומה עבד דכל יומא מפקע ליה ממצות לא קאמר אלא עשרה בדמיו כ"ש בהמה וש"מ לאו דוקא: לעולם דוקא קאמר. בבהמה טמאה וגבי עבד משום הכי אמר עד עשרה ותו לא דשאני עבד דלא הדר ליה ברצונו אצל ישראל רבו דמאחר שמכרו רבו לעובד כוכבים שונא את רבו ולא בעי למהדר ליה הלכך לא קנסינן ליה לרבו טפי אלא עד עשרה בדמיו. ומותבינן בהמה מ"ט אמרינן דעד מאה בדמיו משום דקא הדרא הבהמה לרבה דלא איכפת לה אם תחזיר ואי משום הכי הוא דבבהמה הדרא אי הכי מ"ט דאמרינן עד מאה ליקנסיה דליפרוק לה (אפי' טפי ממאה) [טפי חד] בדמיה אלא הא דאמרינן בעבד עשרה טפי לא לאו משום טעמא דאהדורי הוא אלא מילתא דלא שכיחא הוא דליזבון איניש עבדיה (גר) לעובד כוכבים ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן ולהכי לא קנסו ביה אלא עד עשרה ובבהמה משום דהדרא: קדש לי כל בכור. מקצת בכור משמע דאפי' אין לישראל חלק בכלו אלא במקצתו חייב בבכורה. בכור של ישראל לא מיחייב: דאפילו בכל דהו דאית ליה חלק בגויה מיחייב: רובא משמע. דרובו דישראל הוי רבנן סברי [illegible]

שקיל אזנך וזיל. ויהיב לבכור לכהן ולי חזי למזבח חזי למיכלה לכהן וקשיא לרב הונא: רב חסדא אמר אם יש לו לעובד כוכבים חלק (בדבר) [בבכורה] באבר שעושה אותו נבלה שאילו היה נוטל העובד כוכבים כשהוא חי כגון הירך עם החלל שלה עם [illegible]